

Отримано: 10.11.2025

Прийнято: 17.12.2025

Опубліковано: 23.12.2025

УДК 658.5:330.34

DOI: 10.30857/2786-5398.2025.6.1

Микола І. Дубіна

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ІНСТРУМЕНТАРІЙ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

В статті відображено ключові аспекти забезпечення сталого розвитку підприємництва через інструментарій механізму управління. Сформовано в площині даного питання комплекс методів та обґрунтовано інструментарій економічних, організаційних, інноваційних елементів, спрямованих на балансування економічних, екологічних та соціальних цілей, підвищення конкурентоспроможності та адаптивності, що включає грантову підтримку, цифровізацію процесів, корпоративну соціальну відповідальність та ефективний менеджмент. Сформовані інструменти економічні та фінансові - це беззаперечно державна грантова підтримка, полегшений доступ до міжнародних програм, інвестиції в «зелені» технології та енергоефективність. Організаційно-управлінські інструменти: Стратегічне планування на засадах сталого розвитку, адаптивні та гнучкі системи управління, управління ризиками, екологічний аудит та моніторинг діяльності. Інноваційні та цифрові інструменти: Впровадження цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів, розвиток інноваційної діяльності для підвищення продуктивності. Соціально-етичні інструменти: Корпоративна соціальна відповідальність, навчання та розвиток персоналу, дотримання принципів ESG (Environmental, Social, Governance). Регуляторні інструменти: Спрощення умов ведення бізнесу, державна підтримка через закупівлі, партнерство держави та приватного сектору. Проаналізовано інституційну складову та нормативно-правове забезпечення механізму забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Ключові слова: *екологізація; енергоефективність; інновації; інвестиції; інструменти управління; «зелена трансформація»; відновлення економіки; корпоративно-соціальна відповідальність; сталий розвиток; соціальне підприємництво; партнерство; цифровізація; циркулярна економіка.*

Mykola I. Dubina

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
**TOOLKIT OF THE MECHANISM FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECOVERY
OF THE ECONOMY OF UKRAINE**

The article reflects the key aspects of ensuring sustainable development of entrepreneurship through the tools of the management mechanism. A set of methods has been formed in the area of this issue and a toolkit of economic, organizational, innovative elements has been substantiated, aimed at balancing economic, environmental and social goals, increasing competitiveness and adaptability, which includes grant support, digitalization of processes, corporate social responsibility and effective management. The formed economic and financial tools are undoubtedly state grant support, facilitated access to international programs, investments in "green" technologies and energy efficiency. Organizational and management tools: Strategic planning based on sustainable development, adaptive and flexible management systems, risk management, environmental audit and monitoring of activities. Innovative and digital tools: Implementation of

digital technologies, automation of business processes, development of innovative activities to increase productivity. Socio-ethical tools: Corporate social responsibility, training and development of personnel, adherence to ESG (Environmental, Social, Governance) principles. Regulatory tools: Simplification of business conditions, state support through procurement, partnership between the state and the private sector. The institutional component and regulatory and legal support of the mechanism for ensuring sustainable development of entrepreneurship in the conditions of post-war economic recovery of Ukraine are analyzed.

Keywords: *greening; energy efficiency; innovation; investments; management tools; "green transformation"; economic recovery; corporate social responsibility; sustainable development; social entrepreneurship; partnership; digitalization; circular economy.*

Постановка проблеми. Стабільність та відновлення соціально-економічної системи України в умовах війни та повоєнного періоду напряду залежать від ефективної підтримки підприємництва, що виходить далеко за межі питань ринку, фінансів та зайнятості, стаючи фундаментом для післявоєнного відродження країни. Важливо постійно аналізувати діяльність бізнесу для адаптації та застосування ґрунтовних організаційно-економічних та фінансових механізмів підтримки на національному та місцевому рівнях [7], сприяючи укоріненню принципів сталості. Відтак розробка дієвого механізму забезпечення сталого розвитку вітчизняного підприємництва набуває дедалі більшої актуальності.

Метою статті є обґрунтування інструментарію забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах повоєнного відновлення економіки України.

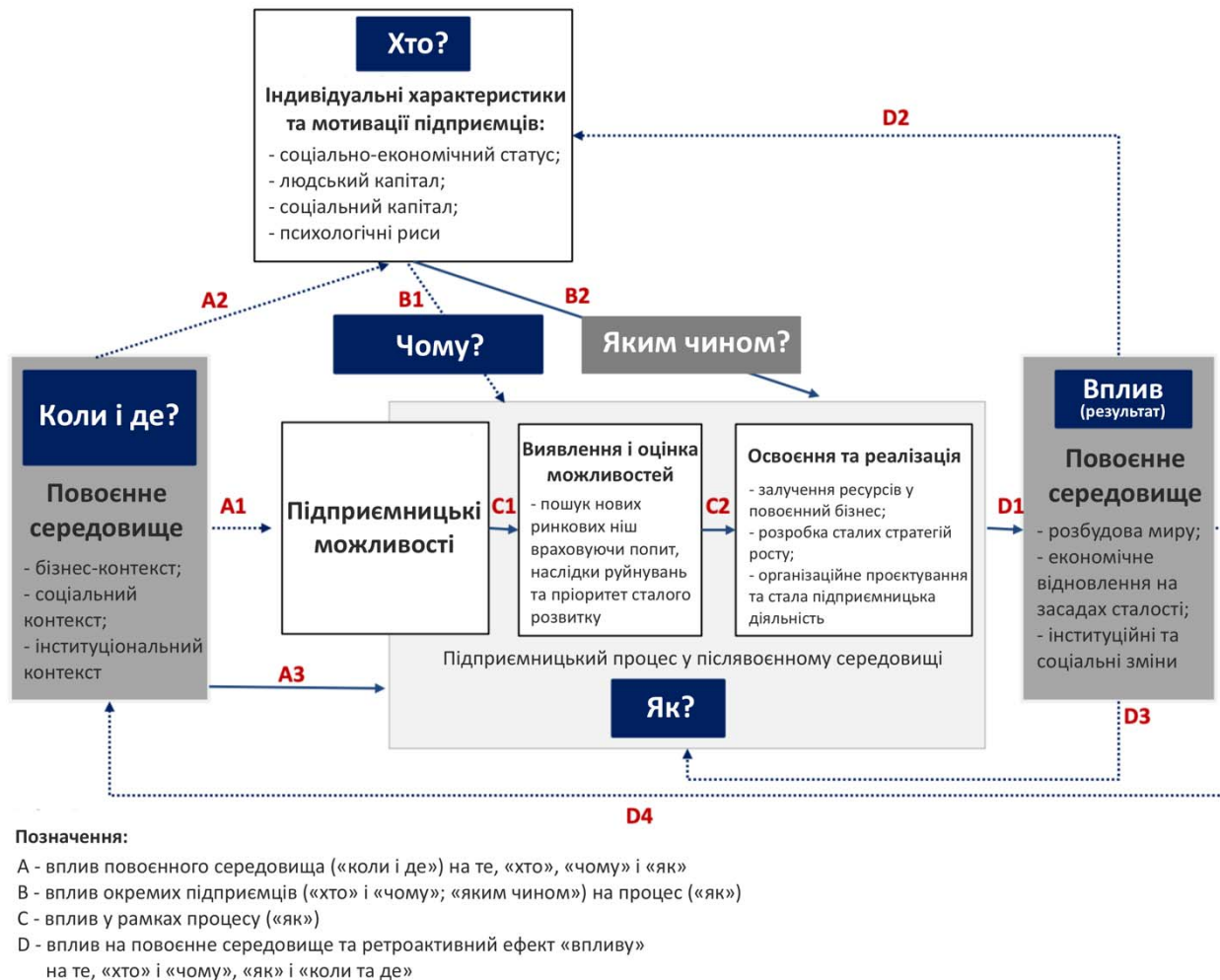
Аналіз літературних джерел за проблемою. Для обґрунтованого визначення складових такого механізму доцільно звернутися до інтегративної концептуальної моделі, запропонованої вченими А. Moritz, J.H. Block і F. Morina у систематичному дослідженні підприємництва в постконфліктних країнах [21]. Екстраполяція цієї моделі на умови та можливості розвитку сталого підприємництва в умовах післявоєнного відновлення економіки України дозволить розглянути підприємництво не як окремий економічний феномен, а як ключовий інструмент вирішення таких комплексних завдань як, наприклад, усунення наслідків масштабних руйнувань інфраструктури, виклики у реінтеграції ветеранів, необхідність участі у структурній модернізації національного господарства. Вона обґрунтовує необхідність створення такого механізму забезпечення сталого розвитку підприємництва, який би одночасно покращував інституційне середовище, цілеспрямовано підтримував ключові групи підприємців та стимулював інноваційні бізнес-процеси, здатні генерувати стійкі позитивні зміни та сприяти якісній відбудові держави.

Виклад основного матеріалу. Концептуальна модель Moritz, Block і Morina підприємництва у постконфліктному середовищі візуалізує та пояснює складну взаємодію між постконфліктним (у нашому випадку, повоєнним) середовищем, підприємцями та самим підприємницьким процесом, і включає чотири взаємопов'язані блоки:

- контекст («коли і де»);
- суб'єктів та їх мотивацію («хто і чому»);
- процес («як»);
- вплив (результати) [21].

Результат адаптації моделі Moritz, Block і Morina до українських реалій підприємництва у контексті післявоєнного розвитку на засадах сталості (ІКМП) зображений на рис. 1.

Структура ІКМП складається з чотирьох основних блоків та зв'язків між ними, які показують динамічну та двонаправлену взаємодію.

Джерело: побудовано автором на основі [87].

Рис. 1. Інтегрована концептуальна модель підприємництва (ІКМП) в умовах післявоєнного відновлення економіки України на засадах сталості (на базі моделі Moritz, Block і Morina)

Основні блоки моделі:

Блок А. Контекст «Коли і де»: виступає вихідною точкою моделі. Повоєнне (постконфліктне) середовище являється не просто «фоном» для підприємництва, а активним чинником, який визначає умови для його здійснення. Включає такі компоненти як бізнес-контекст (стан ринків, рівень конкуренції, галузева структура); соціальний контекст (соціальні мережі, довіра, етнічні та культурні особливості, роль родини тощо); інституційний контекст (формальні інститути (закони, політична стабільність, права власності) та неформальні інститути (норми, цінності, корупція) [21, с. 3033–3034]. Зауважимо, що у рамках післявоєнного відновлення України даний контекст буде явно характеризуватися політичною нестабільністю, послабленими інститутами, зруйнованою інфраструктурою, але водночас і появою нових можливостей.

Блок В. Суб'єкти «Хто і чому»: цей блок фокусується на характеристиках та мотивації самих підприємців, включаючи їх індивідуальні характеристики (соціально-економічний статус), людський капітал (освіта, навички, уміння), соціальний капітал (зв'язки), психологічні риси (витривалість, стійкість, емоційна стабільність). Додамо, що дійсно, як стверджують науковці А. Moritz, J.H. Block і F. Morina, у повоєнному середовищі

з'являються специфічні групи підприємців: ветерани, жінки (часто через необхідність), молодь, а також діаспорні підприємці, які повертаються на батьківщину з капіталом та знаннями. На жаль, мотивація таких суб'єктів часто зміщується від використання можливостей до необхідності виживання [21, с. 3035].

Блок С. Процес «Як»: даний блок описує власне підприємницьку діяльність як процес і включає такі компоненти:

- виявлення та оцінка можливостей (пошук нових ринкових ніш, які виникають внаслідок руйнувань та змін у попиті, пріоритизація сталого вектору подальшого розвитку);
- освоєння та реалізація (залучення ресурсів (фінансові, матеріальні, наукові, інноваційні тощо), розробка сталих стратегій зростання, організаційне проектування та перехід до сталих бізнес-моделей) [21, с. 3037].

У випадку післявоєнного відновлення України для підприємництва цей процес ускладнюватиметься через брак фінансових ресурсів, розрив ланцюгів постачання та високі ризики.

Блок D. Вплив (результат). Характеризує кінцевий результат підприємницької діяльності, який впливає на постконфліктне (повоєнне) середовище. Включає економічне відновлення на засадах сталості (створення робочих місць, зростання ВВП, відновлення інфраструктури; розбудову миру (підприємство може сприяти примиренню через створення економічних зв'язків між колишніми ворогуючими групами); інституційні зміни (підприємці можуть вимагати кращих законів, захисту власності та боротьби з корупцією); соціальні зміни (трансформація соціальних норм (наприклад, посилення ролі жінок в економіці)).

Комунікація в інтегрованій концептуальній моделі підприємництва є двонаправленою (взаємопов'язаною):

1) вплив «згори – вниз»: контекст Блоку А → Суб'єкти та Процес (В, С): повоєнне середовище визначає, які люди стають/можуть стати підприємцями (А2), які можливості виникають (А1) і як відбувається сам процес ведення бізнесу (А3). Наприклад, слабкі інститути змушують покладатися на неформальні інституції.

2) вплив «знизу – вгору» (зворотний зв'язок): вплив блоку D → Контекст, Суб'єкти, Процес (А, В, С). Даний вектор комунікації розкриває ключову ідею моделі, а саме – підприємство не просто є результатом обставин, воно активно їх змінює. Успішна підприємницька діяльність на засадах сталості (D) призводить до економічного відновлення та розбудови миру, що, у свою чергу, покращує контекст блоку А (наприклад, стабілізує політичну ситуацію, створює попит на нові закони) (D4). Також це створює нові можливості для майбутніх підприємців, змінює їхні характеристики та мотивацію (D2) і полегшує сталий підприємницький процес у майбутньому (D3) [21].

ІКМП в умовах післявоєнного відновлення економіки України на засадах сталості пропонує цілісний погляд на підприємство в постконфліктних країнах, показуючи його як динамічний, контекстуально обумовлений та трансформаційний процес. Відтак успішна реалізація цього підприємницького процесу шляхом утворення сталої підприємницької екосистеми на теренах нашої держави потребує розробки відповідного механізму забезпечення її сталого розвитку.

У логіці інтегрованої концептуальної моделі підприємництва (ІКМП) визначимо механізм забезпечення сталого розвитку підприємства (МЗСП) як комплекс взаємопов'язаних інституційних, фінансових, організаційних, технологічних і кадрово-соціальних інструментів, за допомогою яких держава, громади та бізнес-структури забезпечують стабільне функціонування, відтворення та адаптацію підприємницького

сектору в умовах постконфліктного середовища, об'єднаних спільною метою, принципами сталості ведення підприємницької діяльності, функціями та стратегіями сталого розвитку.

Ключова мета МЗСРП – посилити конкурентні позиції національної економіки та підвищення суспільного добробуту через стимулювання інноваційної діяльності, що дозволить Україні ефективно інтегруватися в глобальні трансформаційні процеси [1, с. 17]. Для досягнення поставленої мети можна покластися на принципи управління стійким розвитком, запропоновані Міжнародною торговельною палатою (ІСС), зокрема:

- сталий розвиток як стратегічний пріоритет (підприємці мають розглядати СР не як додаткову діяльність, а як основу довгострокової конкурентоспроможності, передбачаючи інтеграцію принципів сталості у корпоративну стратегію, систему управління, інвестиційну політику та етичні стандарти бізнесу);

- інклюзивне економічне зростання (підтримка бізнес-практик, які сприяють сталому економічному зростанню та створення умов для розвитку підприємництва шляхом розробки інклюзивних бізнес-моделей та підтримку малого бізнесу через інноваційні механізми фінансування (наприклад, мікрофінансування). Також принцип спрямований на забезпечення економічного зростання без погіршення стану довкілля (декуплінг).

- екологічна відповідальність (мінімізація негативного впливу бізнесу на довкілля через ефективне управління ресурсами, скорочення викидів і впровадження систем екологічного менеджменту) [16];

- соціальна відповідальність (орієнтація на людей як ключовий актив бізнесу. Підприємства мають забезпечувати гідні умови праці, розвиток персоналу, дотримання прав людини та врахування суспільного впливу своєї діяльності.

- відповідальні продукти та послуги (інноваційний розвиток продукції, який відповідає екологічним і соціальним стандартам, забезпечує безпеку споживачів і сприяє зменшенню негативного впливу протягом усього життєвого циклу продукту (створення «зелених», сталих продуктів та перехід до моделей циркулярної економіки);

- ціннісний ланцюг сталості (поширення принципів відповідального бізнесу на всіх учасників ланцюга створення вартості: постачальників, партнерів, дистриб'юторів, клієнтів, сприяючи формуванню єдиної культури сталості в усьому економічному середовищі);

- прозорість та підзвітність (встановлення чітких цілей, показників і систем моніторингу для оцінки прогресу, а також регулярне публічне звітування перед зацікавленими сторонами);

- співпраця та партнерство (активна взаємодія підприємців з урядами, науковими установами, громадами та іншими компаніями для створення спільної цінності, поширення інновацій і посилення довіри) [16].

Загалом принципи сталого розвитку підприємництва формують основу механізму забезпечення сталим розвитком підприємництва, який ґрунтується на інтеграції етичного управління, інновацій, екологічної та соціальної відповідальності, партнерства та прозорості, створюючи умови для балансування економічних, соціальних і екологічних цілей у діяльності сучасних підприємств.

Окрім мети та принципів, аналізуючи джерела [5, 12], доцільно виділити такі складові МЗСРП:

1. Інституційно-правова складова. Дана компонента виступає фундаментом механізму, оскільки безпосередньо формує інституційний контекст (Блок А, рис. 1), встановлюючи формальні «правила гри». Головна мета інституційно-правової складової – створення передбачуваного, прозорого та стимулюючого правового поля, яке відповідає викликам повоєнного часу та європейським стандартам. Основні нормативно-правові акти, які становлять юридичне підґрунтя для підприємництва в Україні у контексті сталого

розвитку: Угода про асоціацію з ЄС (ратифіковано Верховною Радою України, 2014 р.), Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 2019 р.), Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Закон України, 2019 р.), Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року (Постанова Кабінету Міністрів України, 2021 р.), Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року (Постанова Кабінету Міністрів України, 2021 р.), Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2024 р.), Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2023 р.), Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Указ Президента України, 2015 р.), Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2020 р.), Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року (Проект Закону України, 2018 р.).

Ще одним важливим аспектом інституційно-правової складової МЗСРП є ефективна система інституцій та інститутів у вигляді органів влади та представницьких організацій, які у взаємодії забезпечують координацію та реалізацію політики сталого розвитку. Для підприємництва ключову роль відіграють такі інституції:

а) координаційні та урядові інституції: Кабінет Міністрів України (КМУ) (основний орган, який формує державну політику та забезпечує її відповідність ЦСР, що закріплено у Регламенті Кабінету Міністрів України) [6]; Міжвідомча робоча група з питань забезпечення досягнення ЦСР (головна координаційна платформа, яка об'єднує представників міністерств, державних органів, а також міжнародних і громадських організацій та науковців. Створена та діє на підставі відповідної постанови КМУ) [11]; профільні міністерства: Міністерство економіки, доквілля та сільського господарства, Міністерство цифрової трансформації та інші. Їхня роль як координаторів по кожній із 17 ЦСР та відповідальність за імплементацію закріплена розпорядженням КМУ;

б) інституції моніторингу та аналітики: Державна служба статистики України (відповідає за збір, оприлюднення та моніторинг даних за національними індикаторами досягнення ЦСР, а також веде окремий вебпортал для візуалізації прогресу) [2]; Національний інститут стратегічних досліджень (надає аналітичну та наукову підтримку при розробці державних політик, що підтверджується його статутними завданнями та численними аналітичними доповідями у сфері сталого розвитку) [8];

в) інфраструктурні та дорадчі інституції: Офіс з розвитку підприємництва та експорту та мережа центрів «Дія.Бізнес» (надають консультаційну, освітню та інфраструктурну підтримку МСП) [4, 9]; Український ветеранський фонд та Український фонд стартапів (цільові інституції, які через грантові та освітні програми підтримують соціально значущі та інноваційні підприємницькі ініціативи) [13, 14]; представництва громадських та бізнес-асоціацій (наприклад, Європейська Бізнес Асоціація, Спілка українських підприємців тощо).

2. *Фінансово-економічна складова.* Дана складова спрямована на подолання бар'єрів у процесі (Блок С, рис. 1) залучення ресурсів та на покращення бізнес-контексту (Блок А, рис. 1), оскільки доступ до капіталу є однією з найгостріших проблем у повоєнний період, тому ця складова має забезпечити підприємців необхідними фінансовими інструментами. Вона визначає систему джерел, каналів та інструментів фінансування сталого підприємництва. Її метою виступає забезпечення доступу підприємців до фінансових ресурсів, формування механізмів залучення інвестицій, кредитних гарантій, грантової та донорської підтримки, а також розвитку державно-приватного партнерства [22].

Наразі одним з головних документів щодо відновлення, реконструкції та модернізації нашої держави у цілому, так і підприємництва зокрема у контексті фінансово-економічного повоєнного відновлення нашої економіки на засадах сталості є схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244-р «План України» (UKRAINE PLAN) [10] у рамках реалізації ініціативи ЄС «Ukraine Facility». План України окреслює середньострокове бачення соціально-економічного розвитку країни, спрямоване на поступове наближення до єдиного європейського ринку через гармонізацію з цінностями, нормами, стандартами, політиками та практиками ЄС (acquis ЄС), а також посилення співпраці з державами-членами Союзу.

Відповідно до Плану України, стратегія повоєнного відновлення базується на комбінованому фінансуванні з чотирьох ключових джерел: державних ресурсів, міжнародної допомоги, приватних інвестицій та конфіскованих активів агресора. Центральна роль у цьому процесі відводиться залученню приватного капіталу (бізнес-капіталу), для чого передбачено комплексний підхід. Він включає визначення пріоритетних секторів економіки з високим потенціалом створення доданої вартості, реалізацію системних реформ для формування сприятливого інвестиційного клімату, а також розвиток інструментів зниження ризиків, таких як державні гарантії та механізми державно-приватного партнерства (ДПП).

Ключовим принципом інвестування визначено підхід «відбудувати краще» (build back better), роблячи акцент на зелених та цифрових технологіях, які мають забезпечити не просто відновлення, а й якісну модернізацію економіки, гармонізуючи її зі стандартами ЄС.

Державна підтримка буде диференційованою. Поряд зі спрощенням доступу до кредитів для всіх типів підприємництва, передбачається цільова допомога малим та середнім підприємствам (МСП). Водночас для великих капіталомістких проєктів у стратегічних галузях, як-от зелена металургія чи машинобудування, застосовуватимуться механізми співфінансування з донорами та зниження ризиків. Технічна допомога спрямовуватиметься на сектори з високим потенціалом зростання (АПК, ІТ, металургія) для підвищення їх експортних можливостей та впровадження сталих практик. Окремий пріоритет – надання фінансової та нефінансової підтримки підприємствам, якими володіють або керують жінки [10, с. 38]. Прикладом уже діючої успішної ініціативи для підтримки розвитку підприємництва, зокрема МСП, є державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», що забезпечує здешевлення кредитних ресурсів для бізнесу [15].

Наразі пріоритетними напрямками інвестування у сфері доступу до фінансування для бізнесу виступають:

1. Фінансова підтримка вразливих категорій та підприємництва у сфері відбудови:

- підтримка бізнесу, постраждалого від війни: надання допомоги підприємствам на прифронтових / деокупованих територіях, а також тим, чиї активи зруйновано або діяльність переміщено;

- відновлення логістики: відбудова інфраструктури для забезпечення доступу бізнесу до ресурсів і ринків збуту [10, с. 101–102].

- фінансування сектору відбудови: надання фінансової допомоги компаніям, що виробляють будівельні матеріали, а також тим, що надають будівельні та інжинірингові послуги;

- нарощування потенціалу технічної допомоги: посилення експертизи для відбору інвестиційно привабливих проєктів та залучення приватних інвестицій [10, с. 38].

2. Забезпечення фінансової інклюзії та підтримка стратегічних секторів:

- цільове фінансування драйверів економіки: надання фінансової підтримки через кредити, гранти й гарантії підприємствам у високотехнологічній, аграрній та експортній сферах;

- залучення МСП до відбудови: сприяння участі малого та середнього бізнесу в ключових секторах відновлення, таких як будівництво і транспорт [10, с. 38];
- розширення доступу для вразливих груп: забезпечення фінансуванням соціальних підприємств, бізнесів, заснованих жінками, молоддю, ветеранами та ВПО;
- розвиток соціальної економіки: посилення її ролі в процесах інклюзивного відновлення [10, с. 101–102].

3. Розвиток фінансових інструментів та зниження ризиків:

- зниження вартості кредитування: запровадження інструментів фінансової підтримки та зниження ризиків для зменшення відсоткових ставок у всіх секторах економіки [10, с. 38];
- доступ до фінансування в національній валюті: розширення можливостей для залучення кредитів у гривні від міжнародних фінансових інституцій (IFIs);
- хеджування валютних ризиків: створення спеціалізованих програм та механізмів для захисту підприємств від курсових коливань, що підвищить стабільність та доступність фінансових ресурсів [10, с. 101–102];
- страхування інвестицій: розбудова системи страхування воєнних ризиків з метою підвищення рівня гарантійного покриття для нових інвестиційних проєктів;
- залучення акціонерного капіталу: активне просування інструментів проєктного та інвестиційного фінансування для стимулювання залучення власного капіталу підприємствами [10, с. 38].

Реалізація фінансово-економічної складової МЗСРП в Україні в умовах післявоєнної модернізації уже зараз підтримується програмами з країн Європи та світу, зокрема на Конференції з відновлення України (URC2025) у Римі було оголошено про значні фінансові ініціативи, спрямовані на залучення інвестицій та підтримку бізнесу. Ключовим інструментом стало створення Європейського флагманського фонду прямих інвестицій, який з початковим капіталом у 220 млн євро має на меті мобілізувати до 500 млн євро до 2026 року для інвестицій у пріоритетні сектори, такі як енергетика, інфраструктура, промислова модернізація та цифрова трансформація [18]. Ця ініціатива є частиною ширшого пакета підтримки від ЄС на 2,3 млрд євро (включає 1,8 млрд євро у вигляді кредитних гарантій та 580 млн євро у вигляді грантів, де передбачено 500 млн євро для допомоги українському малому бізнесу, зокрема стартапам, а також підприємствам, які працевлаштовують ветеранів та ВПО) в рамках Інвестиційної рамки для України (Ukraine Investment Framework), який, як очікується, залучить до 10 млрд євро інвестицій [17].

Також для зниження ризиків для приватних інвесторів активно використовуються гарантійні механізми. Особлива увага приділяється безпосередній підтримці малого та середнього підприємництва. Зокрема, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (MIGA) надало гарантії на суму 185 млн євро міжнародним банкам для посилення фінансового сектору та покращення доступу до фінансування МСП в Україні [20]. Фонд розвитку підприємництва (ФРП) та німецький банк розвитку KfW підписали грантову угоду на 40,5 млн євро в рамках проєкту «Стійкість МСП». Дані кошти будуть спрямовані на інвестиційні гранти, кредити та технічну допомогу для мікро-, малих та середніх підприємств, з пріоритетом на ті, які працюють на деокупованих та постраждалих від війни територіях [22, с. 14].

Висновки та перспективи досліджень. У рамках післявоєнного відновлення економіки України доцільно виділити такі напрями розвитку забезпечення сталого розвитку підприємництва інституційно-правового характеру:

- системна дерегуляція: мінімізація адміністративного тиску через системний перегляд застарілих регуляторних актів та переведення взаємодії бізнесу з державою в цифровий формат на порталі «Дія» [3];

- законодавче стимулювання «зеленого» відновлення: імплементація законодавства для гармонізації вітчизняних екологічних норм з European Green Deal [19] та запровадження фіскальних стимулів для підприємств, які впроваджують принципи циркулярної економіки;

- спеціальні правові режими для постраждалих територій: розширення функціоналу індустриальних парків як точок економічного зростання зі спеціальними податковими та митними умовами для інвесторів;

- посилення захисту прав власності: продовження судової реформи та створення ефективних механізмів арбітражу як ключова передумова для залучення іноземного капіталу.

References

1. Demianenko, T. I. (2023). Mechanism for ensuring sustainable development of industrial enterprises of Ukraine [Mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 46, 16–19. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/67694> [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine. Official portal. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Derzhavni posluhy onlain [Government services online]. *Diia. Official portal*. URL: <https://diia.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Diia.Biznes. URL: <https://business.diia.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Ilchenko, V. (2019). Sutnist ta skladovi mekhanizmu staloho rozvytku rehionu [The essence and components of the mechanism for sustainable development of the region]. *European Journal of Economics and Management*, 5 (1), 212–219. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/29.pdf [in Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. Official portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].
7. Melnyk, M. I., & Medynska, T. V. (2024). Mekhanizmy pidtrymky i stymuliuvannia rozvytku pidpriemnytskoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny [Mechanisms for supporting and stimulating the development of the entrepreneurial sector of Ukraine in times of war]. *Akademichni vizii – Academic visions*, (36). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13930010> [in Ukrainian].

Література

1. Дем'яненко Т. І. Механізм забезпечення сталого розвитку промислових підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 46. С. 16–19. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/67694>.
2. Державна служба статистики України. Офіційний портал. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Державні послуги онлайн. *ДіЯ. Офіційний портал*. URL: <https://diia.gov.ua>.
4. ДіЯ.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua>.
5. Ільченко В. Сутність та складові механізму сталого розвитку регіону. *European Journal of Economics and Management*. 2019. No. 5 (1). С. 212–219. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/29.pdf.
6. Кабінет Міністрів України. Офіційний портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
7. Мельник М. І., Мединська Т. В. Механізми підтримки і стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни. *Академічні візії*. 2024. Вип. 36. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13930010>.

8. National Institute for Strategic Studies. Official portal. URL: <https://niss.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Office of Entrepreneurship and Export Development. URL: <https://business.dii.gov.ua/export/office> [in Ukrainian].
10. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine (n.d.). Plan Ukrainy. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474da62bd28d&tag=PlanUkraini> [in Ukrainian].
11. Pro utvorennia mizhvidomchoi robochoi hrupy z pytan zabezpechennia dosiahnennia Tsilei staloho rozvytku: Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 29.08.2023 r. № 923 [On the establishment of an interdepartmental working group on ensuring the achievement of the Sustainable Development Goals: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 29, 2023 No. 923]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2023-p#Text> [in Ukrainian].
12. Tokmakova, I. V., Kurylovych, V. R., & Kazakov, A. H. (2023). Kontseptualni polozhennia zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv [Conceptual provisions for ensuring sustainable development of enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, 84, 99–107 [in Ukrainian].
13. Ukrainian Veterans Fund. URL: <https://veteranfund.com.ua> [in Ukrainian].
14. Ukrainian Startup Fund. URL: <https://usf.com.ua> [in Ukrainian].
15. DiIa.Biznes (n.d.). Finansuvannia ta prohramy pidtrymky [Funding and support programs]. URL: <https://business.dii.gov.ua/finance/programs/5-7-9?filter=%7B%7D&order=%7B%22id%22:%22DESC%22%7DtPage=1&itemsPerPage=9&category=%5B4%5D> [in Ukrainian].
16. International Chamber of Commerce (2015). Business Charter for Sustainable Development – Business contributions to the UN Sustainable Development Goals. Document No. 213/18-13. URL: https://www.iccgermany.de/wp-content/uploads/2021/03/Extended_ICC_Business_Charta_on_Sustainable_Development_-_Business_Contributions_to_the_SDGs-1.pdf.
8. Національний інститут стратегічних досліджень. Офіційний портал. URL: <https://niss.gov.ua>.
9. Офіс з розвитку підприємництва та експорту. URL: <https://business.dii.gov.ua/export/office>.
10. План України. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474da62bd28d&tag=PlanUkraini>.
11. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку: Постанова Кабінет Міністрів України від 29.08.2023 р. № 923. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2023-p#Text>.
12. Токмакова І. В., Курилович В. Р., Казаков А. Г. Концептуальні положення забезпечення сталого розвитку підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 84. С. 99–107.
13. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua>.
14. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua>.
15. Фінансування та програми підтримки. *Дія.Бізнес*. URL: <https://business.dii.gov.ua/finance/programs/5-7-9?filter=%7B%7D&order=%7B%22id%22:%22DESC%22%7D&currentPage=1&itemsPerPage=9&category=%5B4%5D>.
16. Business Charter for Sustainable Development – Business contributions to the UN Sustainable Development Goals. Document No. 213/18-13. *International Chamber of Commerce*. 2015. URL: https://www.iccgermany.de/wp-content/uploads/2021/03/Extended_ICC_Business_Charta_on_Sustainable_Development_-_Business_Contributions_to_the_SDGs-1.pdf.

17. European Commission (2025). EU announces new €2.3 billion agreements package at the Ukraine Recovery Conference 2025. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1786.
18. Ministry of Economy of Ukraine (2025). European Commission announces creation of direct investment fund in Ukraine to mobilise EUR 500 million for reconstruction. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/yevropeiska-komisiia-oholosyla-pro-stvorennia-v-ukraini-fondu-priamykh-investytsii-dlia-mobilizatsii-500-mln-ievro-u-vidbudovu>.
19. European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
20. Ministry of Economy of Ukraine (2025). MIGA insures EUR 185 million of investments by international banks in subsidiaries in Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/miga-zastrakhuvala-185-mln-investytsii-mizhnarodnykh-bankiv-u-dochirni-struktury-v-ukraini>.
21. Moritz, A., Block, J. H., & Morina, F. (2024). Entrepreneurship in post-conflict countries: a literature review. *Rev Manag Sci*, 18, 3025–3083. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11846-023-00705-1>.
22. Ukraine Recovery Digest № 173. Weekly overview of media, legislative acts and statements on Ukraine Recovery. 2025. URL: https://rdo.in.ua/sites/default/files/pdf/digest173_eng.pdf.
17. EU announces new €2.3 billion agreements package at the Ukraine Recovery Conference 2025. *European Commission*. 2025. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1786.
18. European Commission announces creation of direct investment fund in Ukraine to mobilise EUR 500 million for reconstruction. *Ministry of Economy of Ukraine*. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/yevropeiska-komisiia-oholosyla-pro-stvorennia-v-ukraini-fondu-priamykh-investytsii-dlia-mobilizatsii-500-mln-ievro-u-vidbudovu>.
19. European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
20. MIGA insures EUR 185 million of investments by international banks in subsidiaries in Ukraine. *Ministry of Economy of Ukraine*. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/miga-zastrakhuvala-185-mln-investytsii-mizhnarodnykh-bankiv-u-dochirni-struktury-v-ukraini>.
21. Moritz A., Block J. H., Morina F. Entrepreneurship in post-conflict countries: a literature review. *Rev Manag Sci*. 2024. No. 18. P. 3025–3083. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11846-023-00705-1>.
22. Ukraine Recovery Digest № 173. Weekly overview of media, legislative acts and statements on Ukraine Recovery. 2025. URL: https://rdo.in.ua/sites/default/files/pdf/digest173_eng.pdf.